

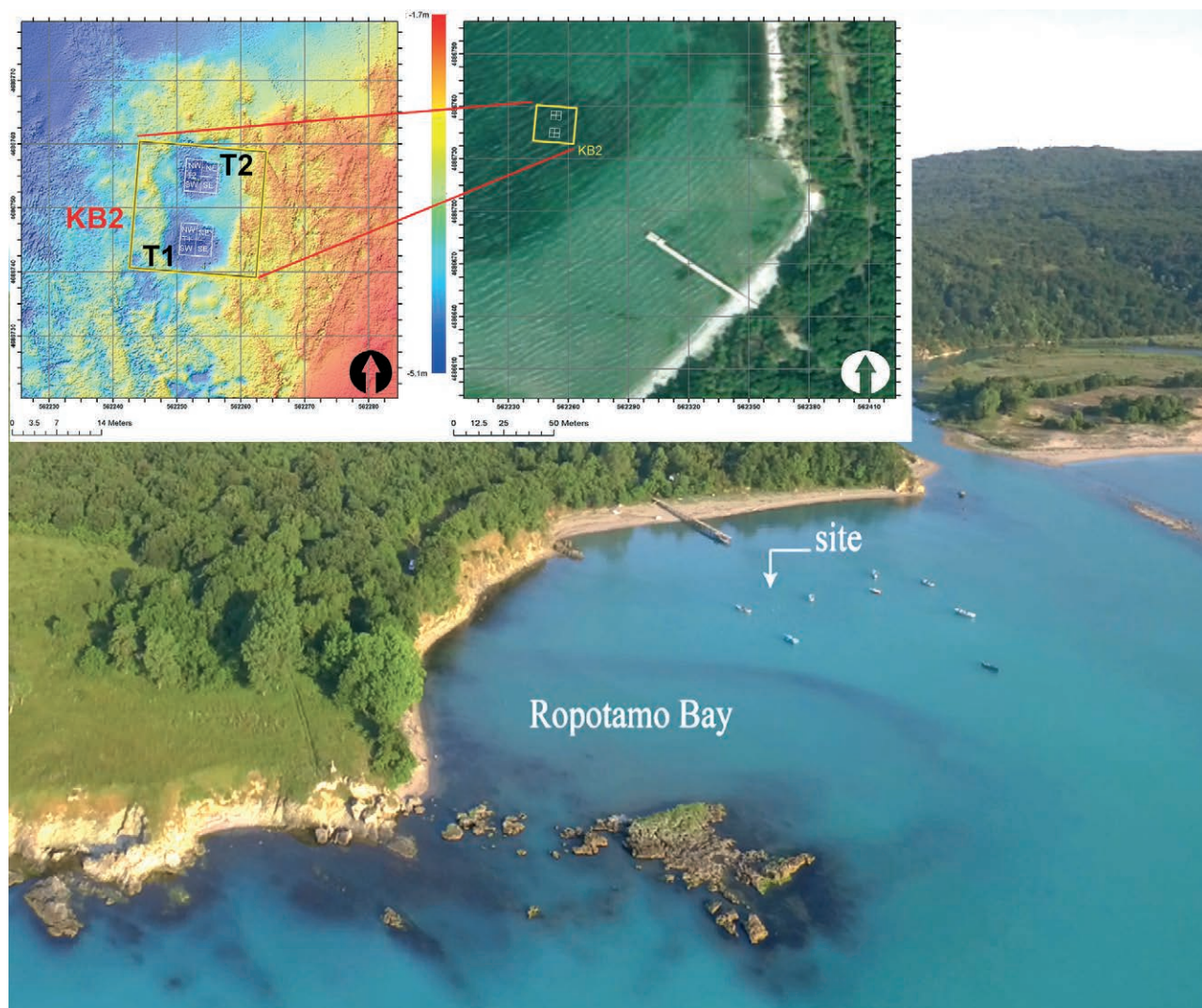
№ 62. ПОДВОДНИ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ РАЗКОПКИ В АКВАТОРИЯТА ПРЕД УСТИЕТО НА Р. РОПОТАМО

Людмил Вагалински, Джонатан Адамс, Калин Димитров, Крум Бъчваров, Родриго Пачеко-Руиз, Веселин Драганов, Драгомир Гърбов, Йохан Ръомби, Феликс Педроти, Найден Прахов, Здравка Георгиева, Павел Георгиев

Първите археологически материали под вода пред устието на р. Ропотамо са открити случайно при драгажни работи през 1976 г. Извадени са десетки находки от КА и Средновековието, които днес се съхраняват в музеите на Бургас и Варна. В периода 1982–1989 г. „Морско общество“ – Бургас провежда археологически експедиции под ръководството на проф. д.и.н. Иван Карайотов. През 1989 г. на дълбочина в дънния грунт 3,5 м са открити праисторически материали, които са интерпретирани като останки от селище от РБЕ, което е залято при покачване на морското ниво.

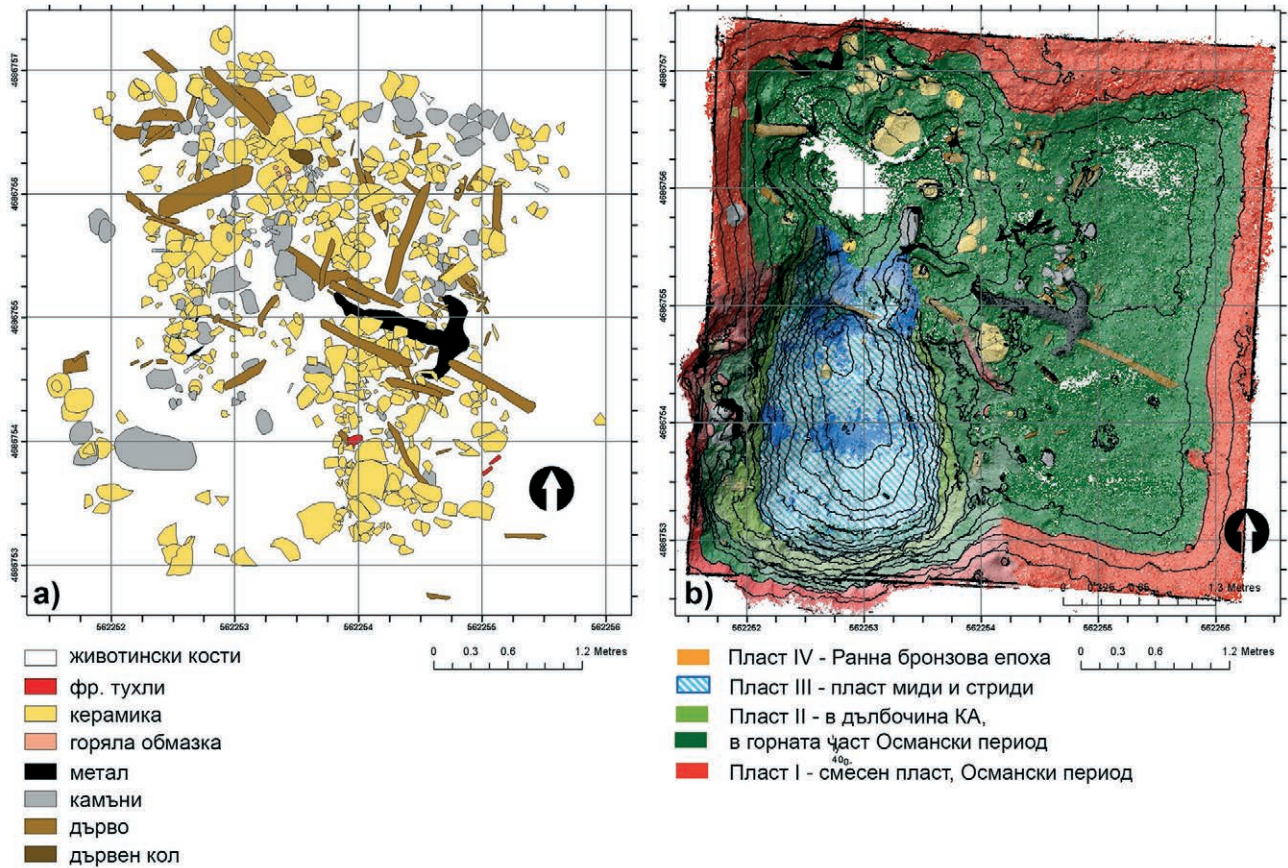
През 2017 г. подводните археологически проучвания в залива пред устието на р. Ропотамо бяха подновени със следните научни задачи:

Да се установи стратиграфията и да се изясни характерът на обекта през различните етапи на съществуването му;

Обр. 1. Местоположение на археологическите проучвания в морската акватория пред устието на р. Ропотамо.

Fig. 1. Location of the archaeological researches in 2017 in the sea bay at the mouth of Ropotamo river.

Обр. 2. План-квадрат T2: а) планиграфия на находките, б) представяне на пластове, проучени в план-квадрат T2.

Fig. 2. Trench T2: a) Planigraphy of the finds, b) Representation of the archaeological layers

Да се събере материал за културно определяне и датиране, както и да се набавят добре документирани проби от археологически контекст за изследване еволюцията на палеосредата;

Да се провери хипотезата за наличие на халколитно селище чрез изчерпване на пластове до стерилен пласт.

Подводните разкопки се проведоха на два етапа. През първия се предприе сваляне на горни пясъчен слой от два квадрата (КВ-1 и КВ-2), всеки с размери 20 x 20 м. След анализ на разкритите участъци от дъното, разпределението на находки и достигнатите дълбочини, беше взето решение да се монтират два план-квадрата 5 x 5 м в зоната на КВ-2 (обр. 1). Проучването на квадратите T1 и T2 се проведе между 3 и 27 юни 2017 г. Разкопава се на механични пластове, но на практика след отстраняването на най-горните 20–30 см се чисти до ниво с находки, които се документират и демонтират и се почиства следващ пласт находки (обр. 2, а). Въпреки много лошата видимост през 2017 г., при проучването се постигна добро документиране благодарение на фотограметрично заснемане от „комбайн“ от пет камери Go-pro, монтирани на обща рамка.

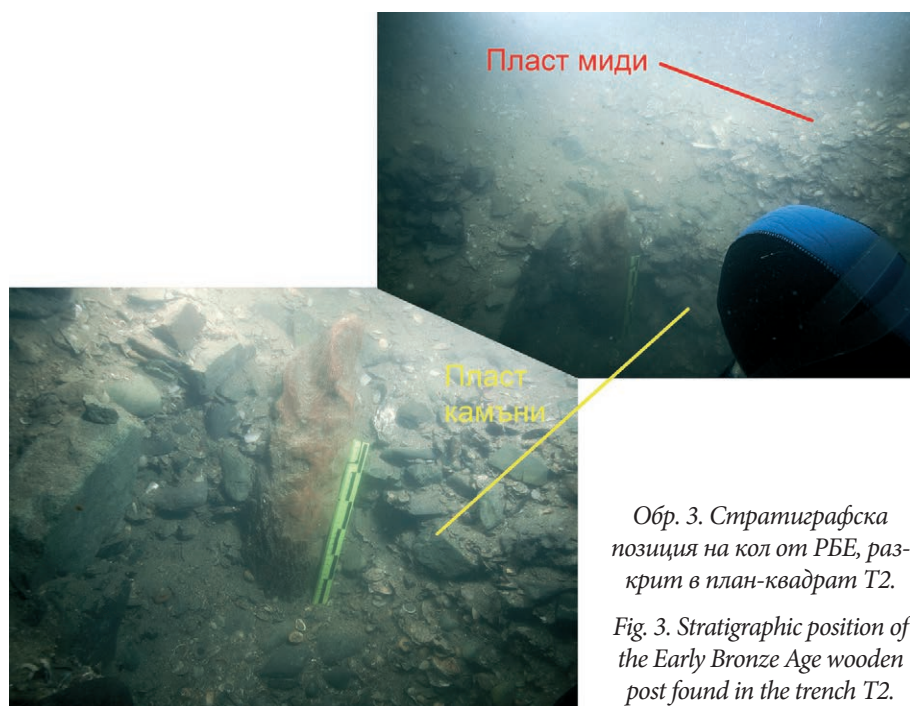
В T2 е установена следната стратиграфия¹:

Пласт I. На –3,2 м е естественото дъно, покрито с морска трева *Zostera*. Грунтът е от пясък, камъни, миди, отделни дребни фрагменти със следи от транспорт (обр. 2, б).

Пласт II. От –3,6 м до –4,3 м е проучен пласт с преобладаваща КА керамика. В горната част на пласта има и находки от османския период. Късноантичната керамика лежи сред парчета дърво, различно дебели, някои с кора, натрошени. Открити са отделни фрагменти хоросан, камъни със следи от горене. В центъра в източната половина на T2 на дълбочина 3,9 м е открита средновековна котва, която лежи върху късноантични материали и късове дърво.

Пласт III. От –4,5 м до –5,0–5,1 м се открива пласт с миди дяволски нокът и стриди. В горната част пластът плавно преминава в пясък и бели миди. В долната част на този пласт на –5,0 м има плътен пласт

¹ Всички дълбочини по-долу при описанието на стратиграфията са измерени от морската повърхност

Обр. 3. Стратиграфска позиция на кол от РБЕ, разкрит в план-квадрат Т2.

Fig. 3. Stratigraphic position of the Early Bronze Age wooden post found in the trench T2.

стриди. Там са открити и първите фрагменти керамика от РБЕ. Стридите са много стари – сиви, ерозирали, слепени в клъстери, много големи. Лежат на пласт над камъни.

Пласт IV. Започва от –5,1 м и е проследен е до –5,6 м без да е изчерпан. Пластът е наситен с обли камъни от местна слоеста шиста. В този пласт, наравно с горното ниво на камъните, е открит горният край на вертикално забит дървен кол. Колът е проследен в дълбочина –0,4 м, като не е достигнато нивото, в което е забит (обр. 3). На дълбочина –5,1 м е открит цял съд от РБЕ. Сред камъните на същото ниво

и в дълбочина са открити няколко десетки керамични фрагмента от РБЕ и къс горяла глина, вероятно от огнище или пещ.

Стратиграфията на Т1 в горните нива е сходна на тази от Т2. Следва да се отбележи, че в Т1 пласт III е наситен основно със стриди, като е проследен от –4.5 м до –5.3 м, т.е. малко по-дълбоко, отколкото в Т2. В долния края на пласт III са открити първите фрагменти керамика от РБЕ. В Т1 пласт IV започва от –5,4 м. Силно наситен е с обли камъни. Не е изчерпан в дълбочина поради малката разкрита площ. В квадрат Т1 не са открити следи от праисторически структури.

Интерпретация на стратиграфските наблюдения:

През 2017 г. е осъществено навлизане в дъното от 2,4–2,5 м, като тази дълбочина е постигната само на малка площ в 3 и С3 част на квадрат Т2 и в ЮЗ част и центъра на Т1. Общата стратиграфската картина в двата квадрата е сходна като вид и последователност на пластове. Забелязват се малки разлики в дълбочините, на които се откриват най-дълбоките пластове.

Пластове от КА, Средновековието и османския период са добре представени с находки. КЖЕ е засвидетелствана с няколко фрагмента, открити заедно с КА керамика. Горните пластове (КА, Средновековие и османски период) са много богати на находки, включително цели съдове. Пластовете имат характер на пристанищна акумулация. Откритата *in situ* в Т2 желязна средновековна котва, лежаща върху пласта от КА керамика, е силен аргумент, че мястото е пристанище поне от средновековието.

Пластът от РБЕ се открива на дълбочина над 2,5 м в грунта. Достигнат е на малка площ, поради което не е разкрито ходово ниво. Колът и фрагментът от пещ/огнище от Т2 обаче са безспорни елементи от селище от началото на РБЕ. Наблюдаваните разлики в дълбочините на откриване на РБЕ материали в Т1 и Т2, както и данните от геофизичното проучване, позволяват да се предположи, че селището от РБЕ се е намирало на леко наклонена тераса с южно изложение на десния бряг на малък поток, десен приток на р. Ропотамо.

Като работна датировка въз основа на известните материали за селището може да се предложи периодът между първата фаза или началото на втората фаза на РБЕ. Имайки предвид и известните форми и украсата на керамиката вероятно става дума за прехода между Городск-Усатово-Черна вода ШВ-Дуранкулак ПА-Созопол и Черна вода II-Фолтещ II-Китен. Радиовъглеродното датироване на кола (4474±21BP или 3335–3031 calBC) потвърждава културното определение.

UNDERWATER ARCHAEOLOGICAL EXCAVATION IN THE SEA BAY AT THE MOUTH OF ROPOTAMO RIVER

Lyudmil Vagalinski, Jonathan Adams, Kalin Dimitrov, Kroum Bachvarov, Rodrigo Pacheco-Ruiz, Vesselin Draganov, Dragomir Garbov, Johan Rönnbj, Felix Pedrotti, Naiden Prahov, Zdravka Georgieva, Pavel Georgiev

In 2017 two archaeological trenches of 5 x 5 m were explored in the marine bay at the mouth of the Ropotamo River (fig. 1). Rich materials from Antiquity, Late Antiquity, Middle Ages and the Ottoman period were discovered. Stratigraphic position and nature suggest that the finds form an accumulation from a harbor that operated at this place in the historical periods (fig. 2). At a depth of 2.5 m in the ground are found prehistoric ceramic fragment of handmade pottery, wooden post of a building structure and remains of a hearth (fig. 3). Although explored on a small area, these finds can be identified as remnants of the sea submerged EBA prehistoric site. The ceramics of the settlement date back to the I-II phase of the EBA. The 14C sample from the above mentioned wooden post (SUERC-77016 is 4474 ± 21 BP), gives after calibration a date between 3335–3031 calBC, which correlates with cultural attribution of the site.

№ 63. АРХЕОЛОГИЧЕСКО ИЗДИРВАНЕ ПОД ВОДА В АКВАТОРИЯТА НА ПРИСТАНИЩЕ „НЕСЕБЪР-ЮГ“

Найден Прахов, Здравка Георгиева, Калин Димитров, Кирил Велковски

Археологическото издирване под вода в прилежащата акватория на гр. Несебър, пристанище „Несебър-Юг“, бе във връзка с хидротехнически (драгажни) дейности, целящи почистване и удълбочаване на пристанището до проектни дълбочини с инвеститор Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“. Издирването е извършено от Центъра за подводна археология (ЦПА) с ръководител Найден Прахов, НАИМ-БАН, и зам. ръководител З. Георгиева, ЦПА. Целите на проучването са установяване на наличие или отсъствие на археологически артефакти и обекти. Предвидената за драгиране и съответно проучена площ е с размер приблизително 40 дка с максимална дължина около 400 м и ширина около 100 м. Предвидените драгажни работи попадат в охранителната зона „В“ на акваторията на „Старинен град Несебър“, недвижима културна ценност, вписана в Списъка на световното наследство по Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство от 1972 г. Морското дъно в акваторията на пристанището е на дълбочина между 6 и 9 м. В миналото е драгирано неколккратно, невинаги с археологическо наблюдение. По информация от Т. Марваков, АМ Несебър, при удълбочителни дейности в пристанището през 70-те години на ХХ в. е събран разнообразен археологически материал.

Теренната работа е извършена в три дни, от 10 до 12 май 2017 г. Тя включва водолазни огледи и геофизично заснемане на предвидената за драгиране площ. Двете проучвания са извършвани успоредно и са пряко свързани. Геофизичните данни, видими както в реално време, така и в рамките на деня, след първоначална обработка, предоставят информация за насочени водолазни издирвания.

Геофизичното проучване е извършено от инж. Кирил Велковски. Използваната геофизична техника се състои от многолъчев ехолот и страничносканиращ сонар, като устройствата са свързани с диференциален GPS и компютър със съответните софтуери, а цялата система е монтирана на моторен катер. Страничносканиращият сонар събира данни за релефа на морското дъно и дълбочини, въз основа на които е създаден детайлен батиметричен триизмерен модел (обр. 1). Страничносканиращият сонар възпроизвежда изображение на морското дъно, на база на отразени звукови вълни, с видими позитивни и негативни форми и обекти.

При геофизичното заснемане не са установени структури и форми на морското дъно както и отделни обекти с ясно изразен археологически характер. Въпреки това са набелязани за проверка отделни обекти с явен антропогенен произход.

Водолазните огледи са извършени от Найден Прахов и Здравка Георгиева, осигурявани от Ка-